

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาผลกระทบของคุณภาพของการเปิดเผยข้อมูล การจัดการกำไร และความสามารถในการอธิบายราคาหลักทรัพย์ โดยในบทนี้จะกล่าวถึงแนวคิด เกี่ยวกับคุณภาพของการเปิดเผยข้อมูล การจัดการกำไร และความสามารถในการอธิบายราคาหลักทรัพย์ รวมถึงแนวคิดและทฤษฎีอื่น ๆ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎี

คุณภาพของงบการเงิน และการเปิดเผยข้อมูล

1. แม่บทการบัญชี

เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางสังคมเศรษฐกิจและกฎหมายที่แตกต่างกัน ทำให้งบการเงินของประเทศไทยนั้นมีความแตกต่างกับงบการเงินของประเทศอื่น ๆ จึงได้มีการจัดทำแม่บทการบัญชีขึ้นเพื่อให้บริษัทต่าง ๆ ได้มีการจัดทำ และนำเสนองบการเงินอย่างถูกต้องและเป็นสากลมากขึ้น รวมทั้งยังใช้เป็นแนวทางในการกำหนดมาตรฐานการบัญชี และการปฏิบัติทางบัญชี ให้เป็นที่ยอมรับของสากล

แม่บทการบัญชีได้กำหนดเกณฑ์สำหรับการจัดทำ และนำเสนองบการเงินในเรื่องเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ กลุ่มผู้ใช้งบการเงิน ลักษณะเชิงคุณภาพของงบการเงิน องค์ประกอบของงบการเงิน และคำนิยามขององค์ประกอบนั้น รวมถึงเกณฑ์การรับรู้รายการในงบดุล งบกำไรขาดทุน การวัดมูลค่าของรายการ และแนวคิดเกี่ยวกับทุน และการรักษาระดับทุนที่ใช้วัดผลกำไรในงบการเงิน

คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีมีความประสงค์ที่จะใช้แม่บทการบัญชีเป็นเกณฑ์ในการปรับปรุงมาตรฐานการบัญชีที่มีอยู่ในปัจจุบัน และพัฒนามาตรฐานการบัญชีที่จะใช้ในอนาคตให้สอดคล้องกันและสอดคล้องกับมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ อีกทั้งยังมีความประสงค์ให้ผู้จัดทำ และผู้ใช้งบการเงินเข้าใจถึงที่มาและเนื้อหาของมาตรฐานการบัญชีได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น เพื่อสามารถนำไปใช้อ้างอิงในการนำมาตรฐานการบัญชีที่มีอยู่มาปฏิบัติ และการปฏิบัติทางบัญชี ในเรื่องที่ยังไม่มีมาตรฐานการบัญชีกำหนด

2. วัตถุประสงค์ของงบการเงิน

2.1 งบการเงินจัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับฐานะการเงินผล

การดำเนินงาน และการเปลี่ยนแปลงฐานะการเงินของกิจการ อันเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้งบการเงินทุกประเภทในการนำไปใช้ตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจ

2.2 งบการเงินที่จัดทำขึ้นตามวัตถุประสงค์ข้างต้นสามารถตอบสนองความต้องการร่วมของผู้ใช้งบการเงินส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตาม งบการเงินไม่ได้ให้ข้อมูลทุกประเภทที่ผู้ใช้งบการเงินต้องการในการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจเนื่องจากข้อมูลส่วนใหญ่ที่แสดงในงบการเงินแสดงถึงผลกระทบทางการเงินจากเหตุการณ์ในอดีต แต่งบการเงินไม่จำเป็นต้องแสดงข้อมูลที่มีใช้ข้อมูลทางการเงิน

2.3 งบการเงินแสดงผลการบริหารงานของฝ่ายบริหารหรือความรับผิดชอบของฝ่ายบริหารในการบริหารทรัพยากรของกิจการ ผู้ใช้งบการเงินสามารถประเมินผลการบริหารงานหรือความรับผิดชอบของฝ่ายบริหารเพื่อใช้ในการตัดสินใจในเชิงเศรษฐกิจ ซึ่งการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจนี้อาจรวมถึงการตัดสินใจขายหรือถือเงินลงทุนในกิจการต่อไป หรือการตัดสินใจโยกย้ายหรือเปลี่ยนผู้บริหาร

3. งบการเงิน (Financial Statements)

เป็นรายงานสรุปข้อมูลทางการเงินของกิจการ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการดำเนินธุรกิจของกิจการในรอบระยะเวลาหนึ่งว่า ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา มีกำไรหรือขาดทุน ยอดรายได้ ต้นทุน รวมทั้งค่าใช้จ่ายต่าง ๆ มีจำนวนมากน้อยเพียงใด และแสดงให้เห็นถึงฐานะทางการเงินของกิจการในวันสิ้นระยะเวลาการดำเนินงานว่า กิจการมีฐานะทางการเงินอย่างไรบ้าง สินทรัพย์ หนี้สิน และส่วนของผู้ลงทุนมีจำนวนเท่าใด ซึ่งสามารถบ่งชี้ให้เห็นถึงความมั่นคงของกิจการ อันเป็นการแสดงผลรวมทั้งหมดของกิจการ ด้วยลักษณะของงบการเงินดังกล่าวบุคคลหลายฝ่ายจึงใช้งบการเงินเป็นเครื่องมือประกอบการวางแผน ควบคุม และตัดสินใจต่าง ๆ งบการเงินที่สำคัญต่าง ๆ ดังนี้

งบดุล (Balance Sheet) เป็นรายงานทางการเงินที่กิจการจัดทำขึ้น เพื่อแสดงฐานะการเงินของกิจการ ณ วันใดวันหนึ่งตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไป ในบางครั้งอาจเรียกงบดุลว่า งบแสดงฐานะการเงิน (The Statement of Financial Position) หรืองบแสดงสภาพ (Statement of Condition) งบแสดงทรัพยากรและหนี้สิน (Statement of Resources and Liabilities) หรืองบแสดงฐานะ (Position Statement) งบดุลเป็นงบที่แสดงสินทรัพย์ หนี้สินส่วนของเจ้าของ (องค์ประกอบของงบการเงินที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการวัดฐานะการเงิน) รายการต่าง ๆ ที่ปรากฏบนงบดุล ณ วันใดวันหนึ่งจะมีจำนวนเท่ากับผลรวมของจำนวนหนี้สินทั้งหมดกับส่วนของเจ้าของ ซึ่งเป็นไปตามสมการบัญชีที่ว่าสินทรัพย์เท่ากับหนี้สินรวมกับส่วนของเจ้าของ

ประโยชน์ของงบดุล

1. งบดุลเป็นรายงานการเงินที่แสดงถึงฐานะการเงินของกิจการ ณ วันใดวันหนึ่ง ผู้ใช้งบการเงินจะทราบว่ากิจการมีฐานะการเงินเป็นอย่างไร ณ วันที่เสนอรายงาน ข้อมูลทางการเงินที่แสดงถึงฐานะการเงินของกิจการ ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับสินทรัพย์ หนี้สิน และส่วนของผู้ถือหุ้น

2. ผู้ใช้งบการเงินสามารถนำตัวเลขในงบดุลไปวิเคราะห์หาอัตราส่วนทางการเงิน เช่น อัตราส่วนสภาพคล่อง (Current Ratio) ซึ่งเกิดจากการนำสินทรัพย์หมุนเวียนทั้งหมดหารด้วยหนี้สิน สามารถในการชำระหนี้ระยะสั้นของกิจการ หรือกิจการที่มีหนี้สินหมุนเวียนในจำนวนที่สูงกว่าสินทรัพย์หมุนเวียนมาก ๆ อาจมีปัญหาการขาดสภาพคล่องทำให้ไม่สามารถหาเงินสดมาชำระหนี้ที่กำหนดได้ เป็นต้น

3. ผู้ใช้งบการเงินสามารถทราบโครงสร้างของกิจการจากการหาความสัมพันธ์ของสินทรัพย์ หนี้สิน และส่วนของผู้ถือหุ้น เช่น กิจการมีสินทรัพย์หมุนเวียนเป็นสัดส่วนเท่าไรของสินทรัพย์ทั้งหมด หรือกิจการจัดหาเงิน โดยการออกหุ้นทุน หรือการก่อหนี้สิน เป็นต้น

งบกำไรขาดทุน (Income Statement) เป็นรายงานที่การเงินที่กิจการจัดทำขึ้นเพื่อแสดงผลการดำเนินงานของกิจการสำหรับงวดเวลาหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นรายเดือน สามเดือนหรือหกเดือน แต่โดยปกติจะเป็นหนึ่งปี กิจการจะรับรู้รายได้ และค่าใช้จ่ายสำหรับงวด ส่วนของรายได้ที่สูงหรือต่ำกว่าค่าใช้จ่าย คือกำไรหรือขาดทุนจากการดำเนินงาน

งบกำไรขาดทุนเป็นงบการเงินที่ผู้ใช้ให้ความสนใจ ผู้ใช้สามารถใช้ข้อมูลทางการเงินที่นำเสนอในงบกำไรขาดทุนเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจดังนี้

กำไรขาดทุนแสดงถึงกำไรซึ่งใช้วัดผลสำเร็จในการดำเนินงาน

1. ข้อมูลเกี่ยวกับผลการดำเนินงานเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญต่อการประเมินการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ซึ่งอาจขึ้นอยู่กับทรัพยากรทางเศรษฐกิจ ที่อยู่ในความควบคุมของกิจการ โดยเฉพาะเรื่องความสามารถในการทำกำไร ข้อมูลดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้งบการเงินในการคาดคะเนความสามารถของกิจการในการก่อให้เกิดกระแสเงินสดจากทรัพยากรที่มีอยู่ และในการพิจารณาประสิทธิภาพของกิจการในการจัดหาทรัพยากรเพิ่มเติม

2. งบกำไรขาดทุนช่วยให้ผู้ใช้งบการเงินทราบถึงโครงสร้างของรายได้ และค่าใช้จ่าย ตลอดจนผลการดำเนินงานในช่วงเวลาหนึ่ง

2.1 งบแสดงการเปลี่ยนแปลงในส่วนของผู้ถือหุ้น การเปลี่ยนแปลงในส่วนของผู้ถือหุ้นระหว่างต้นงวดกับสิ้นงวด สะท้อนให้เห็นถึงการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของสินทรัพย์สุทธิซึ่งแสดงถึงความมั่งคั่งของกิจการในระหว่างงวดภายใต้เกณฑ์การวัดมูลค่าที่กิจการใช้ มาตรฐานการบัญชี เรื่อง การนำเสนองบการเงิน กำหนดให้กิจการแสดงการเปลี่ยนแปลงในส่วนของผู้ถือหุ้นเป็น

งบการเงินแยกต่างหาก เพื่อเน้นให้เห็นถึงกำไรขาดทุนทั้งสิ้นของกิจการ ซึ่งรวมถึงกำไรและขาดทุนที่รับรู้โดยตรงในส่วนของเจ้าของ

งบกระแสเงินสด (Cash Flows Statement) แสดงข้อมูลเกี่ยวกับกระแสเงินสดของกิจการ ผู้ใช้งบการเงินใช้ข้อมูลดังกล่าวเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาความสามารถของกิจการที่จะได้รับเงินสดหรือรายการเทียบเท่าเงินสด รวมทั้งความจำเป็นของกิจการในการใช้กระแสดังกล่าวนั้น

ประโยชน์ของงบกระแสเงินสด

1. งบกระแสเงินสดให้ข้อมูลที่ช่วยในการประเมินการเปลี่ยนแปลงสินทรัพย์สุทธิของกิจการ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเงิน ซึ่งรวมถึงความสามารถในการชำระหนี้สินของกิจการ ตลอดจนความสามารถในการจัดการเกี่ยวกับจำนวนเงินและจังหวะเวลาของกระแสเงินสด
2. งบกระแสเงินสดให้ข้อมูลที่ช่วยในการประเมินความสามารถของกิจการในการที่จะได้รับเงินสดหรือรายการเทียบเท่าเงินสด ซึ่งผู้ใช้งบการเงินสามารถใช้ข้อมูลเกี่ยวกับกระแสเงินสดในการเปรียบเทียบกับกิจการอื่น ๆ ได้
3. งบกระแสเงินสดให้ข้อมูลของกระแสเงินสด ซึ่งเป็นตัวชี้ถึงจำนวนเงิน จังหวะเวลา และความแน่นอนของกระแสเงินสดในอนาคต อีกทั้งยังให้ประโยชน์ในการใช้ตรวจสอบความถูกต้องของการประเมินผลของกระแสเงินสดในอนาคตที่ได้จัดทำในอดีต ตลอดจนใช้ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการทำกำไร กระแสเงินสดสุทธิและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในระดับราคา

หมายเหตุประกอบงบการเงิน (Note to Financial Statements) นโยบายการบัญชีและหมายเหตุประกอบงบการเงิน ถือเป็นส่วนประกอบหนึ่งของงบการเงิน มาตรฐานการบัญชี เรื่องการนำเสนองบการเงิน กำหนดว่า หมายเหตุประกอบงบการเงินของกิจการต้อง

1. แสดงข้อมูลเกี่ยวกับเกณฑ์การจัดทำงบการเงินและนโยบายการบัญชีที่กิจการเลือกใช้
2. เปิดเผยข้อมูลตามที่มาตรฐานการบัญชีกำหนด
3. ให้ข้อมูลเพิ่มเติมที่ไม่ได้แสดงอยู่ในงบการเงิน แต่เป็นข้อมูลที่สำคัญเพื่อให้งบการเงินแสดงโดยถูกต้องตามควร

กิจการต้องแสดงหมายเหตุประกอบงบการเงินอย่างเป็นระบบ รายการแต่ละรายการในงบดุล งบกำไรขาดทุนและงบกระแสเงินสดต้องอ้างอิงข้อมูลที่เกี่ยวข้องในหมายเหตุประกอบงบการเงินได้ นอกจากนี้ หมายเหตุประกอบงบการเงินต้องเปิดเผยข้อมูลเพื่อให้ผู้ใช้งบการเงินเข้าใจ และสามารถเปรียบเทียบงบการเงินระหว่างกิจการได้ ข้อมูลที่ควรเปิดเผยในหมายเหตุประกอบงบการเงินได้แก่

1. ข้อมูลทั่วไป
2. รายการและเหตุการณ์ทางบัญชีที่เกิดขึ้นในระหว่างงวดบัญชี
 - 2.1 นโยบายการบัญชี
 - 2.2 การเปลี่ยนแปลงทางการบัญชี
 - 2.3 รายการพิเศษ
 - 2.4 การเปลี่ยนแปลงประมาณการ
 - 2.5 ข้อผิดพลาดที่สำคัญ
3. เหตุการณ์ภายหลังวันที่ในงบดุล (Subsequent Events)
4. เหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นภายหลัง (Contingent Events)
5. การดำเนินงานต่อเนื่อง (Going Concern)
6. การดำเนินงานที่ยกเลิก (Discontinuing Operations)
7. การเสนอข้อมูลทางการเงินจำแนกตามส่วนงาน (Segment Reporting)
8. การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลหรือกิจการที่เกี่ยวข้องกัน
4. การเปิดเผยข้อมูลในงบการเงิน

นักบัญชีมีหน้าที่เปิดเผยข้อมูลทางการเงินที่สำคัญทั้งหมดต่อผู้ใช้งบการเงิน การเปิดเผยข้อมูลที่สำคัญต่อผู้ใช้งบการเงินจะช่วยให้งบการเงินมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นและไม่ทำให้ผู้ใช้งบการเงินเข้าใจผิดในข้อมูลที่นำเสนอ ลักษณะและจำนวนข้อมูลที่จะเปิดเผยนั้นส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับความรู้ในการตีความหมายจากตัวเลขทางการบัญชีของผู้ใช้งบการเงิน ทั้งนี้แม้บทการบัญชีมีข้อสมมติว่าผู้ใช้งบการเงินต้องมีความรู้ ความเข้าใจในธุรกิจ และเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจพอสมควร อีกทั้งมีความพยายามและตั้งใจตามควรที่จะศึกษาข้อมูลนั้น แม้ว่าจะมิใช่ผู้เชี่ยวชาญทางการบัญชีก็ตาม กิจการไม่สามารถอ้างได้ว่ากิจการไม่ได้แสดงข้อมูลบางอย่างแม้ข้อมูลนั้นจะมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของผู้ใช้งบการเงิน เพราะกิจการเข้าใจว่าข้อมูลดังกล่าวมีความซับซ้อนเกินไป แม้บทการบัญชีกำหนดว่ากิจการยังคงต้องเปิดเผยข้อมูลที่จำเป็นหากข้อมูลนั้นเป็นประโยชน์แก่ผู้ใช้งบการเงินในการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจ

ลักษณะของการเปิดเผยข้อมูล

กิจการควรเปิดเผยข้อมูลตามที่จำเป็นเพื่อให้ผู้ใช้งบการเงินที่มีความรู้ความชำนาญสามารถตีความหมายของข้อมูลนั้น โดยปกติกิจการควรเปิดเผยข้อมูลโดยพิจารณาหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. ความเพียงพอของข้อมูล (Adequate)
2. ความถูกต้องตามควรของข้อมูล (Fair)

3. ความครบถ้วนของข้อมูล (Full)

ในเรื่องการเปิดเผยข้อมูลนี้ไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนว่าการเปิดเผยอย่างเพียงพอควรมีลักษณะอย่างไร โดยทั่วไปนักบัญชีจะตัดสินใจโดยถือหลักว่าถ้าไม่เปิดเผยข้อมูลนั้นแล้วจะเป็นเหตุให้ผู้ใช้งบการเงินหลงผิดและเสียเปรียบหรือไม่ รวมทั้งการเปิดเผยกำไรไว้ให้เปิดเผยหรือไม่ ความเห็นจึงอาจแตกต่างกันได้มากกว่ารายการใดบ้างที่ควรเปิดเผย ดังนั้น หลักเกณฑ์ที่ควรนำมาใช้คือเมื่อสงสัยให้เปิดเผย กิจการต้องไม่ละเว้นการเปิดเผยข้อมูลที่สำคัญซึ่งอาจจะเป็นผลทำให้ผู้ใช้งบการเงินตัดสินใจอีกอย่างหากได้รับการเปิดเผยข้อมูลเช่นนั้น หรือควรละเว้นการเปิดเผยข้อมูลที่ยังไม่มี ความชัดเจนแน่นอน อันเป็นเหตุให้ผู้ใช้งบการเงินเกิดการหลงผิดและตัดสินใจจากการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าว นอกจากนี้ข้อมูลที่เปิดเผยต้องทำให้ผู้ใช้งบการเงินเข้าใจถึงรายการและเหตุการณ์ทางบัญชีที่ต้องการให้แสดงหรือควรที่จะแสดง แต่ระดับการเปิดเผยข้อมูลนั้นก็ไม่ควรมากเกินไปภายใต้ข้อจำกัดของความมีนัยสำคัญ และต้นทุนในการจัดทำ และต้องไม่เป็นข้อมูลที่เปิดเผยและทำให้กิจการเสียหายมากกว่าที่จะเป็นผลดี เช่น ข้อมูลที่เป็นความลับทางธุรกิจ

5. ลักษณะเชิงคุณภาพของงบการเงิน

ลักษณะเชิงคุณภาพของงบการเงิน คือ คุณสมบัติที่ทำให้ข้อมูลในงบการเงินมีประโยชน์ต่อผู้ใช้งบการเงิน ลักษณะเชิงคุณภาพหลักของงบการเงินมีสี่ประการ ได้แก่ ความเข้าใจได้ ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ความเชื่อถือได้ และการเปรียบเทียบกันได้

5.1 ความเข้าใจได้ (Understandability)

ข้อมูลในงบการเงินต้องสามารถเข้าใจได้ในทันทีที่ผู้ใช้งบการเงินใช้ข้อมูลดังกล่าว ดังนั้นจึงต้องมีข้อสมมติฐานว่าผู้ใช้งบการเงินมีความรู้ตามควรเกี่ยวกับธุรกิจ กิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ และการบัญชีรวมทั้งมีความตั้งใจตามควรที่จะศึกษาข้อมูลดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ข้อมูลแม้ว่าจะมีความซับซ้อน แต่ถ้าเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจก็ไม่ควรละเว้นที่จะแสดงในงบการเงิน เพียงเหตุผลที่ว่าข้อมูลดังกล่าวยากเกินกว่าที่ผู้ใช้งบการเงินบางคนจะเข้าใจได้

5.2 ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ (Relevance)

ข้อมูลที่มีประโยชน์ต้องเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของผู้ใช้งบการเงิน ข้อมูลจะเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจได้ก็ต่อเมื่อข้อมูลนั้นช่วยให้ผู้ใช้งบการเงินสามารถประเมินเหตุการณ์ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต รวมทั้งช่วยยืนยันหรือชี้ข้อผิดพลาดของผลการประเมินที่ผ่านมาของผู้ใช้งบการเงินได้

บทบาทของข้อมูลที่ช่วยในการคาดคะเนและยืนยันความถูกต้องของการคาดคะเนที่ผ่านมามีความสัมพันธ์กัน ตัวอย่างเช่น ข้อมูลเกี่ยวกับปริมาณและโครงสร้างของสินทรัพย์ที่กิจการมีอยู่ในปัจจุบันมีประโยชน์ต่อผู้ใช้งบการเงิน เพราะจะช่วยให้ผู้ใช้งบการเงินสามารถคาดคะเนถึง

ความสามารถของกิจการในการรับประโยชน์จากโอกาสใหม่ ๆ และในการแก้ไขสถานการณ์ข้อมูลเดียวกันนี้มีบทบาทในการยืนยันความถูกต้องของการคาดคะเนในอดีตที่เกี่ยวกับโครงสร้างของกิจการและผลการดำเนินงานตามที่วางแผนไว้

ข้อมูลเกี่ยวกับฐานะการเงินและผลการดำเนินงานในอดีตของกิจการมักถือเป็นเกณฑ์ในการคาดคะเนฐานะการเงินและผลการดำเนินงานในอนาคต รวมทั้งเรื่องอื่น ๆ ที่ผู้ใช้งบการเงินสนใจ เช่น การจ่ายเงินปันผล การจ่ายค่าจ้าง การเคลื่อนไหวของราคาหลักทรัพย์ และความสามารถของกิจการในการชำระภาระผูกพันเมื่อครบกำหนด อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจะมีประโยชน์ต่อการคาดคะเนได้โดยไม่จำเป็นต้องจัดทำในรูปของประมาณการ ความสามารถในการคาดคะเนจะเพิ่มขึ้นตามลักษณะการแสดงผลข้อมูลในงบการเงินของรายการและเหตุการณ์ทางบัญชีที่เกิดขึ้นในอดีต ตัวอย่างเช่น งบกำไรขาดทุนจะมีประโยชน์ในการคาดคะเนเพิ่มขึ้นหากรายการเกี่ยวกับการดำเนินงานที่มีลักษณะไม่เป็นปกติ รายการผิดปกติจากการดำเนินงาน และรายการที่ไม่เกิดขึ้นบ่อยของรายได้ และค่าใช้จ่ายจะแสดงแตกต่างหากจากกัน

ความมีนัยสำคัญ (Materiality)

ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในของข้อมูลขึ้นอยู่กับลักษณะและความมีนัยสำคัญของข้อมูลนั้น ในบางกรณี ลักษณะของข้อมูลเพียงอย่างเดียวก็เพียงพอที่จะใช้ตัดสินใจว่าข้อมูลมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจหรือไม่ ตัวอย่างเช่น การรายงานส่วนงานใหม่อาจส่งผลกระทบต่อประเมินความเสี่ยงและโอกาสของกิจการ แม้ว่าผลการดำเนินงานของส่วนงานในงวดนั้นจะไม่มีนัยสำคัญในกรณีอื่น ทั้งลักษณะและความมีนัยสำคัญของข้อมูลล้วนมีส่วนสำคัญในการตัดสินใจว่าข้อมูลมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจหรือไม่ ตัวอย่างเช่น มูลค่าของสินค้าคงเหลือแยกตามประเภทหลักที่เหมาะสมกับธุรกิจ หากมูลค่าของสินค้าคงเหลือไม่มีนัยสำคัญ ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าคงเหลือนั้นก็ไม่ใช่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ

ข้อมูลจะถือว่ามีความสำคัญหากการไม่แสดงข้อมูล หรือการแสดงผลผิดพลาดมีผลกระทบต่อผู้ใช้งบการเงินในการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจ ความมีนัยสำคัญขึ้นอยู่กับขนาดของรายการหรือขนาดของความผิดพลาดที่เกิดขึ้นภายใต้สภาพการณ์เฉพาะซึ่งต้องพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไป ดังนั้นความมีนัยสำคัญจึงถือเป็นข้อพิจารณามากกว่าจะเป็นลักษณะเชิงคุณภาพซึ่งข้อมูลต้องมี หากข้อมูลนั้นจะถือว่ามีความสำคัญ

5.3 ความเชื่อถือได้ (Reliability)

ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต้องเชื่อถือได้ ข้อมูลจะมีคุณสมบัติของความเชื่อถือได้ หากปราศจากความผิดพลาดที่มีนัยสำคัญและความลำเอียงซึ่งทำให้ผู้ใช้ข้อมูลสามารถเชื่อถือได้ว่าข้อมูลนั้นเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรมของข้อมูลที่ต้องการให้แสดงหรือควรแสดง

ข้อมูลอาจมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจแต่การรับรู้ข้อมูลดังกล่าวอาจทำให้ผู้ใช้งบการเงินเข้าใจผิดเนื่องจากข้อมูลขาดความน่าเชื่อถือ ตัวอย่างเช่น ประมาณการค่าเสียหายจากการฟ้องร้องที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาคืออาจขาดความน่าเชื่อถือเนื่องจากจำนวนค่าเสียหาย และผลการพิจารณาคดียังเป็นที่ไม่แน่นอนและไม่สามารถคาดเดาอย่างสมเหตุสมผลได้ ดังนั้นกิจการจึงไม่ควรรับรู้ค่าเสียหายดังกล่าวในงบการเงิน แต่ควรเปิดเผยจำนวนค่าเสียหายที่มีการเรียกร้องและเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับการฟ้องร้องดังกล่าวเป็นต้น ซึ่งความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจประกอบด้วยลักษณะรองอีก 5 ประการดังต่อไปนี้

1. การเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรม (Faithful Representation)

ข้อมูลจะมีความเชื่อถือได้เมื่อรายการและเหตุการณ์ทางบัญชีได้แสดงอย่างเที่ยงธรรมตามที่ต้องการให้แสดง หรือควรที่จะแสดง ดังนั้น งบดุลควรแสดงสินทรัพย์ หนี้สิน และส่วนของเจ้าของเฉพาะรายการและเหตุการณ์ทางบัญชีที่เข้าเกณฑ์การรับรู้รายการ ณ วันที่เสนอรายงาน

ข้อมูลทางการเงินอาจไม่เป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรมของรายการที่ต้องการให้แสดง ทั้งนี้ มิได้มีสาเหตุมาจากความลำเอียง หากเกิดจากความซับซ้อนในการวัดค่าของรายการและเหตุการณ์ทางบัญชี หรือเกิดจากการนำหลักการวัดค่าและเทคนิคในการนำเสนอรายการมาประยุกต์ใช้ จนกระทั่งกิจการไม่อาจรับรู้รายการนั้นในงบการเงินได้ ตัวอย่างเช่น กิจการมีค่าความนิยมที่เกิดขึ้นหลังจากได้ดำเนินงานมาระยะหนึ่ง แต่กิจการไม่สามารถบันทึกค่าความนิยมที่เกิดขึ้นภายในได้ เนื่องจากการยากที่กิจการจะกำหนดมูลค่าของค่าความนิยมดังกล่าวได้อย่างน่าเชื่อถือ อย่างไรก็ตาม ในบางกรณีกิจการอาจจำเป็นต้องรับรู้รายการและเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงจากการผิดพลาดในการรับรู้และการวัดค่าของรายการนั้น

2. เนื้อหาสำคัญกว่ารูปแบบ (Substance Over Form)

ข้อมูลเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรมของรายการและเหตุการณ์ทางบัญชี ดังนั้น ข้อมูลต้องบันทึกและแสดงตามเนื้อหาและความเป็นจริงเชิงเศรษฐกิจมิใช่ตามรูปแบบทางกฎหมายเพียงอย่างเดียว เนื้อหาของรายการและเหตุการณ์ทางบัญชีอาจไม่ตรงกับรูปแบบทางกฎหมายหรือรูปแบบที่สร้างขึ้น ตัวอย่างเช่น กิจการอาจโอนสินทรัพย์ให้กับบุคคลอื่น โดยมีเอกสารยืนยันว่าได้มีการโอนกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายไปให้กับบุคคลนั้นแล้ว แต่ในสัญญาระบุให้กิจการยังคงได้รับประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในอนาคตจากสินทรัพย์นั้นต่อไป ในกรณีดังกล่าว การที่กิจการรายงานว่าได้ขายสินทรัพย์จึงไม่เป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรมของรายการที่เกิดขึ้น

3. ความเป็นกลาง (Neutrality)

ข้อมูลที่แสดงอยู่ในงบการเงินมีความน่าเชื่อถือเมื่อมีความเป็นกลางหรือปราศจากความลำเอียงงบการเงินจะขาดความเป็นกลางหากการเลือกข้อมูลหรือการแสดงผลข้อมูลในงบการเงิน

นั้นมีผลทำให้ผู้ใช้งบการเงินตัดสินใจหรือใช้ดุลยพินิจตามเจตนาของกิจการ

4. ความระมัดระวัง (Prudence)

โดยทั่วไปผู้จัดทำงบการเงินต้องประสบกับความไม่แน่นอนอันหลีกเลี่ยงไม่ได้เกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น ความสามารถในการเก็บหนี้ การประมาณอายุการใช้งานของสินทรัพย์ที่มีตัวตน และจำนวนการเรียกร้องค่าเสียหายที่อาจเกิดขึ้นตามสัญญาประกัน กิจการอาจแสดงความไม่แน่นอนดังกล่าวโดยการเปิดเผยถึงลักษณะผลกระทบ และหลักความระมัดระวังที่กิจการใช้ในการจัดทำงบการเงิน หลักความระมัดระวังนี้รวมถึงการใช้ดุลยพินิจที่จำเป็นในการประมาณการภายใต้ความไม่แน่นอนเพื่อให้สินทรัพย์ หรือรายได้แสดงจำนวนสูงเกินไป และหนี้สิน หรือค่าใช้จ่ายแสดงจำนวนต่ำเกินไป อย่างไรก็ตาม การใช้หลักความระมัดระวังมิได้อนุญาตให้กิจการตั้งสำรองลับหรือตั้งค่าเผื่อไว้สูงเกินไป การแสดงสินทรัพย์หรือรายได้ให้ต่ำเกินไปหรือแสดงหนี้สินหรือค่าใช้จ่ายให้สูงเกินไปโดยเจตนาจะทำให้งบการเงินขาดความเป็นกลาง และทำให้ขาดความน่าเชื่อถือ

5. ความครบถ้วน (Completeness)

ข้อมูลในงบการเงินที่เชื่อถือได้ต้องครบถ้วนภายใต้ข้อจำกัดของความมีนัยสำคัญและต้นทุนในการจัดทำ รายการบางรายการหากไม่แสดงในงบการเงินจะทำให้ข้อมูลมีความผิดพลาดหรือทำให้ผู้ใช้งบการเงินเข้าใจผิด ดังนั้น ข้อมูลดังกล่าวจะมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจน้อยลง และขาดความน่าเชื่อถือได้

การเปรียบเทียบกันได้ (Comparability) ผู้ใช้งบการเงินต้องสามารถเปรียบเทียบงบการเงินของกิจการในรอบระยะเวลาต่างกันเพื่อคาดคะเนถึงแนวโน้มของฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของกิจการนั้น นอกจากนี้ผู้ใช้งบการเงินยังต้องสามารถเปรียบเทียบงบการเงินระหว่างกิจการเพื่อประเมินฐานะการเงิน ผลการดำเนินงาน และการเปลี่ยนแปลงฐานะการเงิน ดังนั้น การวัดมูลค่าและการแสดงผลกระทบทางการเงินของรายการและเหตุการณ์ทางบัญชีที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันจึงจำเป็นต้องปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติภายในกิจการเดียวกันแต่ต่างรอบระยะเวลา หรือเป็นการปฏิบัติของกิจการแต่ละกิจการก็ตาม

การเปรียบเทียบกันได้เป็นลักษณะเชิงคุณภาพที่สำคัญกล่าวคือ ผู้ใช้งบการเงินจำเป็นต้องได้รับข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายการบัญชีที่ใช้ในการจัดทำงบการเงิน รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงนโยบายการบัญชีและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ผู้ใช้งบการเงินต้องสามารถระบุความแตกต่างระหว่างนโยบายการบัญชีที่กิจการใช้สำหรับรายการและเหตุการณ์ทางบัญชีที่คล้ายคลึงกันในรอบระยะเวลาบัญชีที่ต่างกัน และความแตกต่างระหว่างนโยบายการบัญชีที่ใช้ของกิจการแต่ละกิจการได้ การปฏิบัติตามมาตรฐานการบัญชี ซึ่งรวมถึงการเปิดเผยนโยบายการบัญชีจะช่วยให้งบการเงิน

มีคุณสมบัติในการเปรียบเทียบกันได้

การที่ข้อมูลจำเป็นต้องเปรียบเทียบกันได้มิได้หมายความว่าข้อมูลต้องอยู่ในรูปแบบเดียวกันตลอดไป และไม่ใช่ว่าข้ออ้างอันสมควรที่จะไม่นำมาตรฐานการบัญชีที่เหมาะสมกว่ามาถือปฏิบัติ ตัวอย่างเช่น กิจการไม่ควรใช้นโยบายการบัญชีต่อไปสำหรับรายการและเหตุการณ์ทางบัญชี หากนโยบายการบัญชีนั้นไม่สามารถทำให้ข้อมูลมีลักษณะเชิงคุณภาพที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและความเชื่อถือได้ นอกจากนั้นกิจการควรเลือกใช้นโยบายการบัญชีอื่น หากทำให้ข้อมูลเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและเชื่อถือได้มากขึ้น

เนื่องจากผู้ใช้งบการเงินต้องการเปรียบเทียบฐานะการเงิน ผลการดำเนินงาน และการเปลี่ยนแปลงฐานะการเงินของกิจการสำหรับรอบระยะเวลาที่ต่างกัน ดังนั้น งบการเงินจึงควรแสดงข้อมูลของรอบระยะเวลาที่ผ่านมาด้วยเพื่อประโยชน์ในการเปรียบเทียบ

ข้อจำกัดของข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ และความเชื่อถือได้

1. ทันต่อเวลา (Timeliness) การรายงานข้อมูลล่าช้าอาจทำให้ข้อมูลสูญเสียความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ อย่างไรก็ตามฝ่ายบริหารอาจต้องพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างประโยชน์ที่จะได้รับจากการรายงานที่ทันต่อเวลากับความเชื่อถือได้ของรายงานนั้น กิจการอาจจำเป็นต้องเสนอรายงานให้ทันต่อเวลาก่อนที่จะทราบข้อมูลเกี่ยวกับรายการและเหตุการณ์ทางบัญชีในทุกลักษณะซึ่งอาจทำให้ความเชื่อถือได้ลดลง ในทางกลับกัน หากกิจการจะรอจนกระทั่งทราบข้อมูลในทุกลักษณะก็จะเสนอรายงาน รายงานนั้นอาจมีความเชื่อถือได้สูงแต่ไม่มีประโยชน์ต่อผู้ใช้งบการเงินในการตัดสินใจในช่วงเวลานั้น ในการหาความสมดุลระหว่างความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ และความเชื่อถือได้ของข้อมูล กิจการจึงต้องพิจารณาถึงความต้องการของผู้ใช้งบการเงินในการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจเป็นหลัก

2. ความสมดุลระหว่างประโยชน์ที่ได้รับกับต้นทุนที่เสียไป (Balance Between Benefit and Cost) ถือเป็นข้อจำกัดที่สำคัญของงบการเงินมากกว่าจะถือเป็นลักษณะเชิงคุณภาพ โดยทั่วไปประโยชน์ที่ได้รับจากข้อมูลควรมากกว่าต้นทุนในการจัดหาข้อมูลนั้น การประเมินประโยชน์และต้นทุนจำเป็นต้องใช้ดุลยพินิจเป็นหลัก โดยเฉพาะเมื่อผู้ที่ได้รับประโยชน์จากข้อมูลไม่ได้รับผิดชอบต่อต้นทุนในการจัดหาข้อมูลนั้นและข้อมูลอาจให้ประโยชน์แก่บุคคลอื่นนอกเหนือจากผู้ที่กิจการต้องการเสนอข้อมูล ดังนั้นจึงเป็นการยากที่จะกำหนดสูตรสำเร็จในการหาความสมดุลระหว่างประโยชน์ที่ได้รับกับต้นทุนที่เสียไปเพื่อนำมาปฏิบัติได้ในทุกกรณี อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีจะไม่ละเลยข้อจำกัดดังกล่าวในการออกกฎและผู้ใช้งบการเงินต้องตระหนักว่าผู้จัดทำงบการเงินมีข้อจำกัดเดียวกันในการจัดทำ และนำเสนองบการเงิน

3. ความสมดุลของลักษณะเชิงคุณภาพ (Balance Between Qualitative Characteristics)

ในทางปฏิบัติ การสร้างความสมดุลระหว่างลักษณะเชิงคุณภาพต่าง ๆ ถือเป็นสิ่งจำเป็นผู้จัดทำงบการเงินต้องหาความสมดุลของลักษณะเชิงคุณภาพต่าง ๆ เพื่อให้งบการเงินบรรลุวัตถุประสงค์ แต่ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะเชิงคุณภาพจะแตกต่างกันไปในแต่ละกรณี ผู้จัดทำงบการเงินจึงจำเป็นต้องใช้ดุลยพินิจของผู้ประกอบวิชาชีพในการตัดสินใจเลือกความสมดุลดังกล่าว

ดังนั้นลักษณะเชิงคุณภาพของงบการเงิน คือการแสดงผลข้อมูลที่ต้องตามควร โดยทั่วไป งบการเงินแสดงผลข้อมูลที่ต้องตามควรเกี่ยวกับฐานะการเงิน ผลการดำเนินงาน และการเปลี่ยนแปลงฐานะการเงินของกิจการ แม้ว่าแม้บทการบัญชีนี้ไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับแนวคิดในการแสดงผลข้อมูลที่ถูกต้องตามควร แต่การนำลักษณะเชิงคุณภาพและมาตรฐานการบัญชีที่เหมาะสมมาปฏิบัติก็สามารถส่งผลให้งบการเงินแสดงผลข้อมูลที่ถูกต้องและยุติธรรมได้ หรืออีกนัยหนึ่งงบการเงินนั้นให้ข้อมูลที่ถูกต้องตามควร

2. การจัดการกำไร (Earnings Management)

การจัดการกำไร มีหลายนิยามและการจัดรูปแบบในหลาย ๆ ลักษณะ ซึ่งจะได้กล่าวถึงดังต่อไปนี้

2.1 การจัดการกำไร คือการจัดโครงสร้างการรายงานกำไรหรือการจัดโครงสร้างการตัดสินใจเกี่ยวกับการผลิต และ/ หรือการตัดสินใจเกี่ยวกับการลงทุนเสียใหม่ด้วยความจงใจที่จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อกำไรตามที่ผู้บริหารต้องการ (Ayers, 1994) และ Ayres ได้จำแนกรูปแบบของการทำการจัดการกำไรไว้ 3 ประเภทดังนี้ (วรศักดิ์ ทูมมานนท์, 2543, หน้า 10-12)

2.1.1 การจัดการรายการพึงรับพึงจ่าย (Accruals Management)

การจัดการรายการพึงรับพึงจ่าย คือ การปรับเปลี่ยนประมาณการทางบัญชี (เช่น อายุการใช้งานของทรัพย์สิน จำนวนที่คาดว่าจะเก็บเงินได้จากลูกหนี้ ตลอดจนจำนวนเงินที่ตั้งขึ้นเป็นรายการค้างรับ/ ค้างจ่าย/ จ่ายล่วงหน้า/ รับล่วงหน้า ณ วันสิ้นงวดบัญชี) เพื่อเกลี้ยกำไรให้ไปสู่ทิศทางของเป้าหมายกำไรที่ผู้บริหารต้องการ (ซึ่งก็คือ Artificial Smoothing นั่นเอง) Ayres ได้ให้ความเห็นว่าแม้ว่าจะเป็นที่ยากต่อการที่ผู้ใช้งบการเงินภายนอกจะตรวจพบการจัดการรายการพึงรับพึงจ่ายจากงบการเงินได้ การวิเคราะห์รูปแบบ หรือทิศทางของรายการค้างรับ/ ค้างจ่าย/ จ่ายล่วงหน้า/ รับล่วงหน้าต่าง ๆ อาจช่วยให้ผู้วิเคราะห์มองเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในกระแสเงินสดของกิจการที่กำลังเคลื่อนไหวไปคนละทิศทางกับรายการเหล่านี้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ไม่จำเป็นว่าผู้ลงทุนจะต้องมองว่ายอดขายที่เพิ่มขึ้นจากการที่กิจการมีการผ่อนปรนเงื่อนไขการเก็บเงินจากลูกหนี้เป็นข่าวดีเสมอไป พวกเขาอาจมองว่ายอดขายที่เพิ่มขึ้นอาจเป็นสัญญาณเตือนภัยว่า

กิจการนั้นกำลังเริ่มตกอยู่ในสภาพใกล้ล้มละลาย เนื่องจากกิจการที่ล้มละลายส่วนใหญ่มักมีสาเหตุมาจากเงื่อนไขการชำระเงินที่ให้กับลูกหนี้มีความหะหลวมจนทำให้ลูกหนี้มียอดพอกพูนสูงขึ้น

2.2.2 การรับเอาข้อผ่อนปรนของมาตรฐานการบัญชีมาใช้อย่างเป็นทางการ (Adoption of Mandatory Accounting Policies) เป็นเรื่องของการตัดสินใจของผู้บริหารเกี่ยวกับงวดบัญชีที่กิจการจะเริ่มรับเอามาตรฐานการบัญชีที่ทางการประกาศใช้มาใช้อย่างเป็นทางการ การตัดสินใจดังกล่าวเป็นผลพวงมาจากมาตรฐานการบัญชีใหม่ๆ ที่มีการออกมาในระยะหลัง ๆ มีเป็นจำนวนมาก ประกอบกับการที่มาตรฐานการบัญชีเหล่านั้นมีการผ่อนปรนวันเริ่มต้นในการนำมาตรฐานการบัญชีมาใช้อย่างเป็นทางการ (Transition Period) จึงเปิดโอกาสให้ผู้บริหารในการตัดสินใจว่าจะเลือกรับเอามาตรฐานการบัญชีนั้นมาใช้ในงวดบัญชีใดจึงจะเกิดผลดีต่อภาพลักษณ์ทางการเงินของกิจการมากที่สุด

2.2.3 การเปลี่ยนแปลงหลักการบัญชี (Voluntary Accounting Changes) เป็นการเปลี่ยนแปลง จากหลักการบัญชีที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปไปสู่หลักการบัญชีหนึ่งที่ผู้บริหารเชื่อว่าจะช่วยสร้างภาพลักษณ์ของผลการดำเนินงานได้ดีกว่า Ayres (1994) ได้ตั้งข้อสังเกตว่าแม้ว่ากิจการไม่สามารถเปลี่ยนแปลงหลักการบัญชีที่ใช้อยู่ได้บ่อยครั้งตามอำเภอใจ แต่ก็มีความเป็นไปได้ที่กิจการจะเปลี่ยนแปลงหลักการบัญชีหลาย ๆ หลักพร้อม ๆ กันในงวดบัญชีเดียวกันหรือค่อย ๆ ททยเปลี่ยนแปลงหลักการบัญชีแต่ละเรื่องไปเรื่อย ๆ ในแต่ละงวดบัญชี

2.2 การจัดการกำไร คือ การปรับแต่งผลการดำเนินงานด้วยความจงใจที่จะสร้างภาพลักษณ์ของผลการดำเนินงานให้แปรเปลี่ยนไปในทิศทางที่ต้องการ (Mulford and Comiskey, 1996) โดย Mulford and Comiskey ได้จำแนกรูปแบบการจัดการกำไรออกเป็น 5 รูปแบบดังนี้ (วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2543, หน้า 12-14)

2.2.1 การเพิ่มกำไรของงวดปัจจุบันให้สูงขึ้น (Boosting Current-year Performance) เช่น การรับรู้รายได้เร็วกว่าที่ควรจะเป็น การสร้างรายได้ที่ไม่มีทางจะเกิดขึ้นได้จริง การขยับรายได้ของงวดบัญชีถัดไปเข้ามาเป็นรายได้ของงวดบัญชีปัจจุบัน การบันทึกค่าใช้จ่ายที่ต่ำกว่าความเป็นจริงโดยการตั้งค่าใช้จ่ายบางรายการเป็นต้นทุนสินทรัพย์ การกำหนดระยะเวลาการตัดจำหน่ายค่าใช้จ่ายรอการตัดบัญชีหรือสินทรัพย์อื่นที่ยาวนานกว่าความเป็นจริงโดยการแสดงมูลค่าสินทรัพย์บางรายการสูงกว่ามูลค่าที่คาดว่าจะได้รับ (Realizable Value) (เช่น ลูกหนี้การค้า สินค้าคงเหลือ เงินลงทุนในหลักทรัพย์ในความต้องการของตลาด) การไม่บันทึกรายการค่าใช้จ่ายค้างจ่ายเป็นหนี้สิน เป็นต้น

2.2.2 การเปลี่ยนแปลงทางการบัญชีไปตามดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร (Discretionary Accounting Changes) เช่น การเปลี่ยนแปลงหลักการบัญชีหรือประมาณการทางบัญชีซึ่งไม่ได้

เป็นไปตามข้อกำหนดใหม่ ๆ ของมาตรฐานการบัญชี หากแต่เป็นไปตามดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มกำไรของงวดปัจจุบันเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางการบัญชีไปตามดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร ยังครอบคลุมถึงการเปลี่ยนแปลงหลักการบัญชี หรือประมาณการทางบัญชีเพื่อให้การแสดงผลการดำเนินงานและฐานะการเงินในงวดต่อ ๆ ไปถูกต้องตามควร และเป็นไปตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไป แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะทำให้กำไรและสินทรัพย์ของกิจการลดลง แต่ก็ช่วยให้ผลการดำเนินงานและฐานะการเงินของกิจการสามารถเปรียบเทียบกับกิจการที่อยู่ในอุตสาหกรรมเดียวกันได้

2.2.3 การกำหนดช่วงเวลาที่จะทำการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงาน (Timed Management Actions) เช่น การตัดสินใจขายสินทรัพย์ที่ได้มาในราคาต่ำ (เช่น ที่ดิน) ไปในช่วงเวลาที่ราคาของสินทรัพย์นั้นปรับตัวสูงขึ้นเพื่อชดเชยกับผลการดำเนินงานที่ลดลง การตัดสินใจในลักษณะนี้จึงเท่ากับเป็นการที่ฝ่ายบริหารใช้เวลาเพื่อตกแต่งผลการดำเนินงานให้ดูดีไปเรื่อย ๆ จนกว่าผลการดำเนินงานที่แท้จริงจะปรับตัวไปในทางที่ดีขึ้น นอกจากนี้ การกำหนดช่วงเวลาที่จะทำการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงาน ยังครอบคลุมถึงการชะลอค่าใช้จ่ายดำเนินงานบางรายการออกไปเพื่อเพิ่มกำไรของงวดปัจจุบัน เช่น ค่าโฆษณา ค่าใช้จ่ายในการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ค่าฝึกอบรม เป็นต้น

2.2.4 การลดกำไรของงวดปัจจุบันลง (Reducing Current Year Performance) เช่น การลดอายุการใช้งานของสินทรัพย์ถาวรลง การตัดจำหน่ายค่าความนิยมของกิจการที่ซื้อมาในอัตราเร่ง การพิจารณาสินทรัพย์บางรายการเป็นรายการที่มีการเสื่อมในมูลค่าลงเพื่อเร่งการตัดจำหน่ายเป็นค่าใช้จ่ายในงบกำไรขาดทุน การตั้งสำรองลับ (เช่น การตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ การตั้งค่าเผื่อสินค้าล้าสมัยในจำนวนที่สูงเกินกว่าความเป็นจริง) การตั้งภาระหนี้สินในจำนวนที่สูงเกินกว่าความเป็นจริง (เช่น ค่ารับประกันการซ่อมฟรี ค่าประกันภัยค้ำจ่าย ภาษีเงินได้ค้างจ่าย)

2.2.5 การล้างบาง (The Big Bath) มีลักษณะคล้ายคลึงกับการลดกำไรของงวดปัจจุบันลง ทั้งนี้โดยการล้างผลขาดทุนทั้งหมดให้หมดไปในงวดปัจจุบัน เพื่อให้สามารถแสดงกำไรในอนาคตต่อไปได้โดยไม่ยาก

3. การกำหนดราคาหลักทรัพย์

3.1 สมมติฐาน ประสิทธิภาพตลาดทุน (Efficient Market Hypothesis)

การพิจารณาว่า ข้อมูลใด ๆ ที่มีการเผยแพร่ต่อตลาดหลักทรัพย์มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ลงทุนในการเลือกว่าจะลงทุนในหลักทรัพย์ใดหรือไม่นั้น เป็นไปตามสมมติฐานเรื่อง ประสิทธิภาพตลาดทุน ที่ Fama (1970) กล่าวถึง สมมติฐานของตลาดทุนที่มีประสิทธิภาพ

ไว้ว่า ตลาดทุนได้มีการตอบสนองต่อข้อมูลเหล่านั้นจริง โดยระดับการตอบสนองอาจจำแนกได้ 3 ระดับ คือ

3.1.1 ระดับต่ำ (Weak Form) ณ ระดับนี้ การเปลี่ยนแปลงของราคาหลักทรัพย์ในปัจจุบัน เป็นผลมาจากข้อมูลราคาหลักทรัพย์ในอดีต หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การกำหนดราคาหลักทรัพย์ที่จะซื้อขายในปัจจุบันจะคำนวณโดยอิงตามราคาหลักทรัพย์ในอดีตเท่านั้น จากการทดสอบพบว่า การเปลี่ยนแปลงของราคาหลักทรัพย์ในตลาดทุนระดับนี้ มีลักษณะเป็นแบบสุ่ม (Random Walk) คือ มีความเป็นอิสระต่อกัน จากลักษณะแบบสุ่มเช่นนี้ ทำให้คาดการณ์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของราคาหลักทรัพย์ขึ้นกับราคาในอดีตเท่านั้น

3.1.2 ระดับปานกลาง (Semi-Strong Form) ณ ระดับนี้ การเปลี่ยนแปลงของราคาหลักทรัพย์ในปัจจุบัน ไม่ได้เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของราคาหลักทรัพย์ในอดีตเท่านั้น แต่จะรวมผลของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดราคาหลักทรัพย์ที่จะซื้อขายในปัจจุบัน โดยการกำหนดราคาหลักทรัพย์ที่จะซื้อขายจะมีการปรับราคาทันทีที่มีการประกาศข้อมูลในตลาดได้อย่างถูกต้องและเป็นกลาง กล่าวคือ ตลาดทุนจะมีความเห็นพ้องกันในราคาที่กำหนดตามข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจของธุรกิจตามที่แสดงไว้ในรายงานการเงินหรือข้อมูลทางบัญชี ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลสาธารณะ (Public Information) ที่สำคัญที่สุดสำหรับผู้ลงทุน

3.1.3 ระดับสูง (Strong Form) การเปลี่ยนแปลงของราคาหลักทรัพย์ในปัจจุบัน เป็นผลสะท้อนจาก ข้อมูลทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นข้อมูลที่ได้รายงานในตลาดหรือเป็นข้อมูลภายในของธุรกิจและทุกคนทราบข้อมูลเหล่านั้น ดังนั้น การกำหนดราคาหลักทรัพย์จึงไม่สามารถได้รับกำไรเกินปกติได้ แต่ประสิทธิภาพของตลาดทุนระดับนี้เกิดขึ้นได้ยาก เพราะผู้จัดทำข้อมูลภายใน ย่อมไม่เปิดเผยข้อมูลนั้นง่าย ๆ การเข้าถึงข้อมูล (Information Access) จึงมีให้เรื่องที่สามารถทำได้สะดวก

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การศึกษาประสิทธิภาพตลาดทุนจะพิจารณาว่าราคาหลักทรัพย์หรืออัตราผลตอบแทนที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อตอบสนองต่อข้อมูลที่เข้ามาในตลาดทุนว่า มีความผิดปกติใด ๆ หรือไม่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ตลาดสามารถรับรู้ข่าวสารข้อมูลในตลาดทุนหรือไม่ อย่างไร และราคาหลักทรัพย์มีการปรับตัวกับข่าวสารได้รวดเร็วเพียงใด โดยเฉพาะสมมติฐานประสิทธิภาพตลาดทุนระดับปานกลาง ซึ่งให้ความสำคัญกับข่าวสารข้อมูลทางบัญชีในงบการเงิน

สำหรับตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (The Stock Exchange of Thailand, SET) มีงานวิจัยในอดีตพบว่าราคาหลักทรัพย์ตอบสนองข้อมูลทางบัญชีทันทีที่มีการประกาศข้อมูลทางบัญชีในงบการเงิน เช่น งานวิจัยของ นิมนวล เขียวรัตน์ (1996) และ Julsuchada Sirisom (2003) เป็นต้น จึงชี้ให้เห็นว่าตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) เป็นตลาดที่มีประสิทธิภาพตามนิยามสมมติฐานประสิทธิภาพตลาดทุน (EMH) ของ Fama (1970)

3.2 วิธีการกำหนดราคามูลค่าหลักทรัพย์

จากสมมติฐานเรื่องประสิทธิภาพตลาดทุน ผู้ลงทุนได้พยายามสรรหาข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กับราคาหลักทรัพย์ เพื่อใช้ในการประเมินราคาหลักทรัพย์ให้ใกล้เคียงกับมูลค่าของธุรกิจมากที่สุด โดยการกำหนดราคามูลค่าหลักทรัพย์มี 3 วิธีคือ

3.2.1 การกำหนดจากราคาสินทรัพย์ (Asset Valuation) มีแนวปฏิบัติ 2 ลักษณะคือการวัดมูลค่าจากสินทรัพย์รวม (Total Assets) และการวัดมูลค่าจากสินทรัพย์สุทธิ (Net Assets) หรือส่วนของผู้อถือหุ้น (Stockholder's Equity) ซึ่งการวัดมูลค่าจากส่วนของผู้อถือหุ้นจะสอดคล้องกับทฤษฎีความเป็นหน่วยงาน (The Entity Theory)

3.2.2 การกำหนดมูลค่าจากกำไร (Earnings valuation) ซึ่งเป็นวิธีที่ใช้กำไรสุทธิก่อนรายการพิเศษในการกำหนดราคามูลค่าหลักทรัพย์

3.2.3 การกำหนดมูลค่าจากกระแสเงินสดในอนาคตที่คิดลดเป็นมูลค่าปัจจุบัน (Discounted Cash Flow Valuation) ซึ่งเป็นวิธีที่จะต้องใช้การคาดคะเนกระแสเงินสดของธุรกิจโดยการนำข้อมูลทางบัญชีมาปรับปรุงตามสมมติฐานต่าง ๆ เพื่อหามูลค่าปัจจุบัน (Present Value) ของกระแสเงินสดเพื่อวัดมูลค่าบริษัท ณ เวลานั้น ๆ

โดยที่สองวิธีแรกเป็นการใช้กำไรทางบัญชีและมูลค่าทางบัญชีเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดมูลค่าของธุรกิจโดยตรง จึงทำให้กำไรทางบัญชีและมูลค่าตามบัญชีเป็นข้อมูลที่สำคัญที่ใช้ในการอธิบายราคาหลักทรัพย์ และจากลักษณะของระบบบัญชีของประเทศไทยที่แตกต่างจากของสหรัฐอเมริกา ซึ่งอาจจะเป็นสาเหตุให้ข้อมูลทางบัญชีทั้งสองมีความแตกต่างกัน จึงอาจทำให้มีการกำหนดราคามูลค่าหลักทรัพย์โดยใช้กำไรทางบัญชีและมูลค่าตามบัญชีแตกต่างกัน

3.3 ความสำคัญของกำไรทางบัญชีในการกำหนดราคามูลค่าหลักทรัพย์

ในอดีต ผู้ลงทุนให้ความสำคัญกับกำไรทางบัญชีอย่างมาก เพราะตามแนวคิดกำไรจากมุมมองของข่าวสาร (Earnings from an Informational Perspective) ได้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างราคามูลค่าหลักทรัพย์กับกำไรไว้ ดังนี้

3.3.1 ราคามูลค่าหลักทรัพย์ในปัจจุบันสัมพันธ์กับเงินปันผลในอนาคต

3.3.2 เงินปันผลในอนาคตสัมพันธ์กับกำไรในอนาคต

3.3.3 กำไรในอนาคตสัมพันธ์กับกำไรในปัจจุบัน

ทำให้พิจารณาได้ว่า กำไรทางบัญชี คือ ค่าประมาณของกำไรทางเศรษฐกิจซึ่งเกี่ยวกับกระแสเงินสดที่ผู้ลงทุนจะได้รับจากการลงทุนในธุรกิจ

นักวิจัยทางบัญชีจึงมุ่งศึกษาถึงความสำคัญของกำไรทางบัญชี โดยการวิจัยเชิงประจักษ์ในต่างประเทศกว่า 30 ปีที่ผ่านมา ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาความมีคุณค่าของข้อมูลกำไร

(Information Content of Earnings) เช่น งานวิจัยของ Ball and Brown (1968) Beaver (1968) รวมถึงข้อมูลที่เป็นองค์ประกอบของกำไร เช่น รายได้และค่าใช้จ่าย ในงานวิจัยของ Swaminathan และ Weintrop (1991) หรือรายการตามหลักเงินค้ำ ของคณะผู้วิจัยหลายคณะ เป็นต้น สำหรับประเทศไทยซึ่งเริ่มต้นในทศวรรษที่ผ่านมาเป็นเช่นเดียวกัน เช่น งานวิจัยของ Suchitra Vachrajitipan (1990) Angkarat Priebjrivat and Other (1994) Pimpana Srisawadi (1996) นิมนวล เขียวรัตน์ (2539) Kanogporn Narktabtee (2000) และ Julsuchada Sirisom (2003) เป็นต้น

ช่วงยุคทศวรรษ 1960 - 1970 ผู้ใช้งบการเงินจะให้ความสำคัญกับงบกำไรขาดทุนมากกว่างบดุล โดยมุ่งความสนใจหลักไปที่กำไรต่อหุ้นสูงที่สุดในระยะสั้น (Short-run Maximization of Earnings per Share) และเชื่อว่าบริษัทที่มีการเจริญเติบโตและน่าสนใจลงทุน คือบริษัทที่มีกำไรเติบโต (Earnings Growth) ผู้ใช้งบการเงินทุกฝ่ายจึงให้ความสำคัญกับงบกำไรขาดทุนอย่างมาก โดยผู้ลงทุนมองว่าเครื่องมือที่ดีที่สุดในการประมาณผลกำไรของธุรกิจในอนาคตก็คือกำไรในอดีตซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับผลตอบแทนที่จะได้รับจากการลงทุนหรือเงินปันผล ในอดีตแนวคิดในเรื่องของกำไรที่มีความหมายแตกต่างกันอยู่ในกำไรทางบัญชีและกำไรทางเศรษฐศาสตร์ เพราะกำไรทางบัญชีมีที่มาจากแนวคิดของการรับรู้และบันทึกรายการค้าในอดีต (Traditional Transaction-based Concept) คือ กำไรมีที่มาจากการบันทึกบัญชีรายได้และค่าใช้จ่าย ขณะที่กำไรทางเศรษฐศาสตร์จะพัฒนามาจากแนวคิดการรักษาระดับทุน (Capital Maintenance Concept) คือ กำไรวัดจากความแตกต่างของสินทรัพย์สุทธิ (ส่วนของผู้อื้อหุ้น) ที่เพิ่มขึ้นระหว่างงวด ไม่รวมการลงทุนเพิ่มหรือถอนคืนเงินลงทุน ซึ่งแนวคิดประการหลังจะเป็นการวัดกำไรของทั้งธุรกิจที่จะมากกว่ากำไรทางบัญชีเดิมที่พิจารณากันอยู่ โดยแนวความคิดกำไรทางเศรษฐศาสตร์นี้เริ่มนำมาใช้ปรับแนวทางปฏิบัติทางบัญชีในสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ ทศวรรษ 1970³ (Delaney and Other, 1999)

จากความสัมพันธ์ของการใช้กำไรทางบัญชีไปพยากรณ์ผลตอบแทนของหลักทรัพย์ที่พิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจที่ปรับองศาความเป็นอิสระ (Adjusted R^2) ก่อนข้างต่ำ ซึ่งแสดงถึงประโยชน์ที่ค่อนข้างจำกัดของกำไรทางบัญชี ซึ่งอาจเกิดจากสาเหตุที่ผู้ลงทุนตัดสินใจลงทุนอย่างไม่สมเหตุสมผล (Irrational Investors) หรือกำไรทางบัญชีเป็นกำไรที่ไม่มีคุณภาพ หรืออาจเป็นเพราะระเบียบวิธีวิจัย ทฤษฎีและวิธีการทางสถิติที่ใช้หาความสัมพันธ์ระหว่างกำไรกับอัตราผลตอบแทนของหลักทรัพย์ ซึ่งคำนวณมาจากการเปลี่ยนแปลงของราคาหลักทรัพย์ระหว่างงวดรวมกับเงินปันผลที่ได้รับไม่สามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ดังกล่าวได้อย่างถูกต้อง ทำให้ไม่สามารถนำกำไรทางบัญชีไปใช้ประมาณกระแสเงินสดที่ผู้ลงทุนคาดหวังว่าจะได้รับได้อย่างใกล้เคียง (Lev, 1989)

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากผลการวิจัยโดยใช้ตัวแปรอื่น ๆ มาพยากรณ์ผลตอบแทนของหลักทรัพย์ เช่น รายการเงินทุนหมุนเวียนและกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน (Bernard และ Stober, 1989) พบว่า ประสิทธิภาพการพยากรณ์ยังต่ำกว่ากำไรทางบัญชี นักวิจัยทางบัญชีจึงพิจารณากำไรทางบัญชีเป็นข้อมูลสำคัญในการกำหนดมูลค่าหลักทรัพย์

วรรณกรรมปริทัศน์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ

Healy (1985) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ดุลยพินิจของผู้บริหารผ่านรายการพึงรับพึงจ่าย และผลกำไรภายใต้แผนการให้ผลตอบแทนแก่ผู้บริหาร เมื่อผลตอบแทนของผู้บริหารขึ้นอยู่กับผลการดำเนินงาน ซึ่งผู้บริหารอาจจะทำการปรับปรุงรายการพึงรับพึงจ่ายสูงหรือต่ำ ขึ้นอยู่กับทิศทางที่จะสร้างผลตอบแทนที่สูงให้กับผู้บริหาร โดยในปีใดที่มีกำไรต่ำและไม่มีโอกาสที่จะได้รับผลตอบแทนในปีนั้น ผู้บริหารอาจตั้งรายการพึงรับพึงจ่ายให้สูงขึ้นเร่งให้ค่าใช้จ่ายเกิดขึ้นในปีนั้น (เพราะในปีถัดไปผู้บริหารมีโอกาสนในการทำกำไรเพื่อผลตอบแทนที่สูงขึ้น)

Healy ให้ความหมายของรายการพึงรับพึงจ่ายว่า เป็นผลแตกต่างระหว่างกำไรทางบัญชีและกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน โดยที่กระแสเงินสดจากการดำเนินงานเกิดจากเงินทุนหมุนเวียนจากการดำเนินงาน หักด้วยการเปลี่ยนแปลงในสินค้าคงเหลือ และการเปลี่ยนแปลงในบัญชีลูกหนี้ บวกด้วยการเปลี่ยนแปลงในบัญชีเจ้าหนี้การค้า และเจ้าหนี้ภาษีอากร (Income Taxes Payable) โดยใช้ยอดรวมของรายการพึงรับพึงจ่าย (Total Accruals) เป็นตัวแทนของรายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร (Discretionary Accruals) ซึ่งมีสมมติฐานว่า ยอดรวมของรายการพึงรับพึงจ่ายเป็นรายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร โดยไม่ได้ทำการแบ่งแยกระหว่างรายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดจากการดำเนินงานทางธุรกิจ (Non-Discretionary Accruals) กับรายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร ดังนั้นอาจมองได้ว่า ในกรณีที่ผู้บริหารไม่ใช้การจัดการกำไร ยอดรวมรายการพึงรับพึงจ่ายในปีจะเท่ากับศูนย์ และยอดรวมของการเปลี่ยนแปลงในรายการเงินทุนหมุนเวียนที่ไม่เป็นตัวเงิน (Non-Cash) หักค่าเสื่อมราคาก็จะเป็นศูนย์ ซึ่งสรุปความหมายได้ว่า การเปลี่ยนแปลงในยอดรวมของรายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดขึ้น เกิดจากการจัดการตัวเลขกำไรของผู้บริหาร ผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐาน คือผู้บริหารมีแนวโน้มที่จะเลือกเพิ่มหรือลดรายการพึงรับพึงจ่ายขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้บริหาร เพื่อผลประโยชน์ภายใต้แผนการให้ผลตอบแทนแก่ผู้บริหาร

DeAngelo (1986) วิจัยมูลค่าตามบัญชีเป็นตัวแทนของมูลค่าตลาดกรณีศึกษาการเข้าครอบงำกิจการ โดยการซื้อหุ้นคืนจากสาธารณชน โดยการก่อหนี้ (Management Buyouts) โดย

ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 64 บริษัท ในนิวยอร์ก และบริษัทตลาดหลักทรัพย์อเมริกา (America Stock Exchange) ระหว่างปี พ.ศ. 2516 และปี พ.ศ. 2525 โดยผู้ถือหุ้นภายนอกต้องการที่จะให้ผู้บริหาร ทำให้มูลค่าของกิจการสูงเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อให้ราคาหุ้นสูงขึ้น แต่ผู้บริหารต้องการที่จะทำให้บริษัทมีมูลค่าต่ำ เพื่อที่จะทำการซื้อหุ้นคืน ซึ่งผู้บริหารอยู่ในตำแหน่งที่มีโอกาสที่จะสามารถจัดการกำไร ผ่านรายการพึงรับพึงจ่ายเพื่อทำให้กิจการมีมูลค่าต่ำได้ ทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมต่อผู้ถือหุ้นภายนอก โดย DeAngelo ได้อธิบายถึงเหตุผลที่อาจจะเป็นไปได้ในเรื่องการตกแต่งตัวเลข โดยการลดตัวเลขกำไรเนื่องจากความขัดแย้งทางผลประโยชน์ระหว่างบริษัท ผู้ถือหุ้น และนักลงทุน

DeAngelo ใช้แนวคิดรายการพึงรับพึงจ่ายที่พัฒนาขึ้น โดย Healy ซึ่งมีข้อจำกัดในเรื่องของการแยกระหว่างรายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดขึ้นจากการดำเนินธุรกิจ และรายการพึงรับพึงจ่ายโดยฝ่ายบริหาร ซึ่ง DeAngelo คิดว่าในกรณีที่รายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดขึ้นจากการดำเนินธุรกิจมีสัดส่วนที่สูงกว่ารายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดขึ้น ยอดรวมรายการพึงรับพึงจ่ายอาจจะไม่เป็นตัวแทนที่ดีในการหารายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจของผู้บริหาร DeAngelo จึงเปลี่ยนจากการใช้ยอดรายการพึงรับพึงจ่ายรวม เป็นการใช้อัตราเปลี่ยนแปลงรายการพึงรับพึงจ่ายรวม (Changes in Total Accruals) เพื่อเป็นตัวแทนของรายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจของผู้บริหาร ซึ่ง DeAngelo ถือว่าผู้บริหารไม่สามารถที่จะตกแต่งรายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดจากการดำเนินธุรกิจได้ ซึ่งเมื่อเวลาเปลี่ยนไปการเปลี่ยนแปลงรายการพึงรับพึงจ่ายรวมจะไม่มีการเปลี่ยนแปลง ทำให้รายการเปลี่ยนแปลงรายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานมีผลแตกต่างกันกับศูนย์ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงรายการพึงรับพึงจ่ายรวมที่เกิดขึ้น ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากดุลยพินิจของผู้บริหาร ซึ่งมีแนวคิดที่สอดคล้องกับ Healy ว่ารายการเปลี่ยนแปลงรายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหารเป็นผลมาจากการตกแต่งตัวเลขโดยผู้บริหารของกิจการ โดยผลการวิจัยไม่สามารถสนับสนุนสมมติฐานว่า มีการจัดการกำไรก่อนที่จะมีการซื้อหุ้นคืนโดยผู้บริหาร

Jones (1991) วิจัยการจัดการกำไรเพื่อประโยชน์ในการขอรับเงินช่วยเหลือในกรณีกิจการได้รับการผ่อนปรนในเรื่องกฎเกณฑ์การนำเข้าในช่วงที่มีการตรวจสอบจากหน่วยงานราชการ โดยทำการวิจัยบริษัทในประเทศสหรัฐอเมริกา 23 บริษัท จาก 5 กลุ่มอุตสาหกรรม (อุปกรณ์รถยนต์ คาร์บอน สติล คอปเปอร์ และอุตสาหกรรมรองเท้า) ที่ยื่นขอเงินช่วยเหลือในกรณีที่ได้รับผลกระทบจากสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ เข้ามาแบ่งส่วนแบ่งทางการตลาด เนื่องจากข้อจำกัดในการนำเข้าสินค้า ซึ่งบริษัทจะต้องแสดงถึงกำไรที่ลดลงจากผลกระทบดังกล่าว Jones คิดว่าอาจจะทำให้มีการตกแต่งกำไรให้ต่ำลงโดยผ่านรายการพึงรับพึงจ่ายมีผลทำให้ยอดกำไรของบริษัทต่ำลง ผลของการวิจัยสรุปว่า มีรายได้ลดลงและมีความเป็นไปได้ที่จะมีการจัดการกำไรผ่านรายการถึงรับพึงจ่าย

Jones ได้ใช้แนวคิดที่แตกต่างจาก Healy and De Angelo ในเรื่องการแยกระหว่างรายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดขึ้นจากการดำเนินธุรกิจ และรายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจผู้บริหาร และมีแนวคิดเหมือนกันในลักษณะที่รายการพึงรับพึงจ่ายโดยผู้บริหาร เป็นรายการที่เกิดจากการตกแต่งตัวเลข โดยสร้างสมการขึ้นใหม่เพื่อควบคุมปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นประเด็นที่สำคัญของงานวิจัยนี้ โดยการเปลี่ยนแปลงรายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดขึ้น จากการดำเนินธุรกิจ จะเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง โดยทำการเพิ่มตัวแปรสินทรัพย์ถาวรที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์ (Gross Property, Plant and Equipment) และการเปลี่ยนแปลงของรายได้ (Change in Revenues) โดยใช้สมการถดถอยกำลังสองน้อยที่สุด (Generalized Least Squares) เพื่อหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างรายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดจากการดำเนินธุรกิจกับการเปลี่ยนแปลงรายได้ และสินทรัพย์ถาวร เพื่อหารายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน ผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐานว่า มีการจัดการกำไรในระหว่างปีที่มีการตรวจสอบแม้จะมีความสัมพันธ์เพียงเล็กน้อยซึ่งก็มีความเป็นไปได้ ที่จะมีการจัดการกำไรและผู้บริหาร โดยแบบจำลองการประมาณการรายการพึงรับพึงจ่ายของ Jones (1991) ได้ทำการแบ่งแยกระหว่างรายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดจากการดำเนินธุรกิจ และรายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดจากดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร โดยรายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดจากการดำเนินธุรกิจจะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพทางเศรษฐกิจ เช่น การเปลี่ยนแปลงของรายได้และสินทรัพย์ถาวร นักวิจัยในขณะนั้นได้ใช้แบบจำลองของ Jones และใช้ในการคาดคะเนการประมาณรายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดขึ้นจากการดำเนินธุรกิจ ส่วนรายการประมาณการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดขึ้นจากดุลยพินิจของผู้บริหาร จะถูกแยกออกมา หรือเรียกว่าการประมาณการที่ผิดพลาด (Predict Error)

Jones ได้พัฒนาตัวแบบเกี่ยวกับการจัดการกำไรจากตัวแบบของ DeAngelo (1986) ซึ่งตัวแบบของ DeAngelo จะใช้การเปลี่ยนแปลงรายการพึงรับพึงจ่ายรวม (Change in Total Accruals) เพื่อประมาณการรายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดจากการดำเนินงาน (Nondiscretionary Accruals) ส่วนรายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดขึ้นจากดุลยพินิจของผู้บริหาร (Discretionary Accruals) จะเกิดจากผลของความแตกต่างระหว่างรายการพึงรับพึงจ่ายรวมในงวด (Current Total Accrual) กับรายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของงานที่ประมาณขึ้น โดยการเปลี่ยนแปลงรายการพึงรับพึงจ่ายรวมสามารถแยกส่วนได้ตามสมการนี้

$$\Delta TA_{it} = (TA_{it} - TA_{it-k}) = (DA_{it} - DA_{it-k}) + (NA_{it} - NA_{it-k})$$

$$\Delta TA_{it} = \text{การเปลี่ยนแปลงรายการพึงรับพึงจ่ายรวม ของบริษัท } i \text{ ในปีที่ } t$$

$$TA_{it} = \text{รายการพึงรับพึงจ่ายรวม ของบริษัท } i \text{ ในปีที่ } t$$

- DA_{it} = รายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหาร ของบริษัท i ในปีที่ t
 NA_{it} = รายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดจากการดำเนินงาน ของบริษัท i ในปีที่ t
 TA_{it-k} = รายการพึงรับพึงจ่ายรวม ของบริษัท i ในปีที่ $t-k$
 DA_{it-k} = รายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหาร ของบริษัท i ในปีที่ $t-k$
 NA_{it-k} = รายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดจากการดำเนินงาน ของบริษัท i ในปีที่ $t-k$
 i = บริษัท i โดยที่ i มีค่าตั้งแต่ $1 - N$
 t = ปีที่ t โดยที่ t มีค่าตั้งแต่ $1 - T$
 k = 1

ตัวแบบของ DeAngelo (1986) ถือว่าค่าเฉลี่ยการเปลี่ยนแปลงรายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหาร ($NA_{it} - NA_{it-k}$) จะมีค่าเป็นศูนย์ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงรายการพึงรับพึงจ่ายรวม ($TA_{it} - TA_{it-k}$) จะเท่ากับการเปลี่ยนแปลงรายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหาร ($DA_{it} - DA_{it-k}$) โดยมีข้อจำกัดว่า การเปลี่ยนแปลงรายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดขึ้นจะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของดุลยพินิจของผู้บริหาร เพราะว่าการเปลี่ยนแปลงรายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดจากการดำเนินธุรกิจ จะคงที่ไม่เปลี่ยนแปลงเมื่อเวลาเปลี่ยนไป ซึ่ง Jones ได้ใช้ต้นแบบในการวัดรายการรับพึงจ่ายของ DeAngelo แต่ได้ทำการปรับปรุงเพิ่มเติมเนื่องจากตัวแบบของ DeAngelo ซึ่งไม่ได้คำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงของกิจการหรืออุตสาหกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะเศรษฐกิจ Jones ได้ทำการเพิ่มตัวแปรการเปลี่ยนแปลงในยอดรายได้ และยอดของสินทรัพย์ถาวร (ที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์ Gross Property, Plant and Equipment) เพื่อใช้ในการควบคุมการเปลี่ยนแปลงรายการพึงรับพึงจ่าย ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินธุรกิจตามปกติ เมื่อสภาพเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลง

การที่ต้องนำยอดการเปลี่ยนแปลงของรายได้มาใช้ เนื่องจากยอดรวมรายการพึงรับพึงจ่ายรวมการเปลี่ยนแปลงของบัญชีเงินทุนหมุนเวียน (Working Capital Accounts) เช่น ลูกหนี้การค้า สินค้าคงเหลือ และเจ้าหนี้การค้า ซึ่งอาจมียอดที่เปลี่ยนแปลงไม่สม่ำเสมอ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในยอดของรายได้ จากการที่ Jones ใช้ยอดรายได้เป็นตัวควบคุม เนื่องจากยอดรายได้จะไม่เบี่ยงเบนไปตามการใช้ดุลยพินิจของผู้บริหาร และระดับของการบัญชีที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์ ใช้ในการควบคุมการเปลี่ยนแปลงรายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดจากการดำเนินธุรกิจ เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง

Jones ใช้ค่ากำลังสองน้อยที่สุด (Least Squares) ในการประมาณค่าสัมประสิทธิ์จากการหาความสัมพันธ์ระหว่างรายการพึงรับพึงจ่าย สินทรัพย์ถาวร และรายได้ และคำนวณหาค่าที่คลาดเคลื่อนไปจากการประมาณการ (Predict Error) ได้ตามสมการ

$$TA_{it} / A_{it-1} = \alpha_1 [1 / A_{it-1}] + \beta_{1i} [\Delta REV_{it} / A_{it-1}] + \beta_{2i} [PPE_{it} / A_{it-1}] + \varepsilon_{it}$$

โดย

TA_{it} = ยอดรวมของรายการพึงรับพึงจ่ายของบริษัท i ในปี t

ΔREV_{it} = รายได้ของบริษัท i ในปี t หักรายได้ในปี t-1

PPE_{it} = อาคารและอุปกรณ์ยดก่อนหักค่าเสื่อมราคาของบริษัท i ในปี t

A_{it-1} = ยอดรวมในทรัพย์สินของบริษัท i ในปี t-1

ε_{it} = ค่าความคลาดเคลื่อนของบริษัท i ในปี t

หรือ

$$\varepsilon_{it} = TA_{it} / A_{it-1} - (\alpha_1 [1 / A_{it-1}] + \beta_{1i} [\Delta REV_{it} / A_{it-1}] + \beta_{2i} [PPE_{it} / A_{it-1}])$$

โดยที่ระดับรายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหาร จะขึ้นอยู่กับค่าความคลาดเคลื่อนของ ε_{it}

Dechow and Other (1995) ได้พัฒนาตัวแบบของ Jones โดยได้มีการปรับปรุงตัวแบบของ Jones ที่มีการใช้เครื่องมือในการประมาณค่าของรายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดขึ้นจากดุลยพินิจของผู้บริหาร (Discretionary Accruals) หรือค่าความผิดพลาดเมื่อยอดรายได้มีสูงเกินจริง แต่ในการปรับปรุงตัวแบบของรายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดจากการดำเนินงานธุรกิจ (Nondiscretionary Accruals) เป็นการประมาณเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในระหว่างช่วงเวลา ตามสมการ

$$TACC_{it} = \alpha_1 [1 / A_{it-1}] + \alpha_{2i} (\Delta REV_{it} - \Delta REC_{it}) + \alpha_{3i} (PPE_{it}) + \varepsilon_{it}$$

โดย

ΔREC_{it} = ลูกหนี้ของบริษัท i ในปี t หักรายได้ในปี t-1

โดยการประมาณค่า α_1 , α_{2i} , α_{3i} และรายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดจากการดำเนินงานปกติ ในระหว่างการประมาณช่วงเวลา (โดยมีสมมติฐานที่ว่าไม่มีการจัดการกำไรเกิดขึ้น) การปรับปรุงต้นแบบของตัวแบบของ Jones เป็นตัวแบบ Modified Jones ได้มีการเพิ่มรายการการเปลี่ยนแปลง

ของลูกหนี้ เพราะว่าการจัดการกำไรส่วนใหญ่จะมาจากการรับรู้รายได้จากการขายเชื่อมากกว่า รายได้ที่เกิดจากการขายสด จึงใช้เป็นตัวควบคุมการเปลี่ยนแปลงรายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดจากการ ดำเนินธุรกิจ

Hung (2000) ได้ศึกษาเกี่ยวกับมาตรฐานการบัญชีและความเกี่ยวข้องของงบการเงิน วิเคราะห์งบการเงินนานาชาติ โดยใช้บริษัททั้งหมด 17,743 บริษัท ที่อยู่ในกลุ่มธุรกิจอุตสาหกรรม ใน 21 ประเทศจากปี 1991 – 1997 โดยศึกษาผลกระทบของการบัญชีพึงรับพึงจ่ายที่มีต่อความ เกี่ยวพันของการวัดค่าผลการดำเนินงานทางการบัญชี (กำไรสุทธิ และ ผลตอบแทนของผู้ถือหุ้น) ในประเทศที่มีการรักษาสหสิทธิประโยชน์ของผู้ถือหุ้น ไม่เท่าเทียมกันลดลงในทิศทางตรงกันข้าม และ ในประเทศที่มีการรักษาสหสิทธิประโยชน์ของผู้ถือหุ้นที่เท่าเทียมกันจะมีผลกระทบต่อการบัญชีพึงรับ พึงจ่าย และความเกี่ยวข้องของการวัดค่าผลการดำเนินงานทางการบัญชีลดลงในทิศทางตรงกันข้าม โดยผลการศึกษาพบว่าเป็นไปตามสมมติฐานคือการบัญชีพึงรับพึงจ่ายจะมีผลกระทบในทิศทาง ตรงกันข้าม กับความเกี่ยวข้องของงบการเงินในประเทศที่มีการรักษาสหสิทธิประโยชน์ของผู้ถือหุ้น ไม่เท่าเทียมกัน และความสัมพันธ์ดังกล่าวจะไม่เกิดขึ้นกับในประเทศที่มีการรักษาสหสิทธิประโยชน์ ของผู้ถือหุ้นที่มีความเท่าเทียมกัน

ดังนั้นจึงสรุปได้ผลกระทบของการบัญชีพึงรับพึงจ่ายทำให้เกิดการปรับปรุงการรักษาสหสิทธิประโยชน์ของผู้ถือหุ้น และข้อเสนอแนะที่สำคัญเมื่อการพิจารณาเรื่องนี้ก็คือเกณฑ์ในการ กำหนดนโยบายทางการบัญชีจะต้องมีความเกี่ยวข้องกันกับรายการพึงรับพึงจ่ายด้วย

Lobo and Zhou (2001) ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพของการเปิดเผย งบการเงินและการจัดการกำไร ในการวิจัยนี้มีสมมติฐานว่าคุณภาพของการเปิดเผยข้อมูลมี ความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการจัดการกำไร โดยวัดค่าจากคะแนนการเปิดเผยข้อมูล บริษัท และรายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดจากดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร โดยใช้ตัวแบบของ Jones เป็น ตัววัด โดยผลการศึกษาพบว่าเป็นไปตามสมมติฐาน คือ การเปิดเผยของบริษัทและการจัดการกำไร มีความสัมพันธ์กันในทิศทางตรงกันข้าม หรืออีกนัยหนึ่งก็คือบริษัทที่มีการเปิดเผยลดลงจะมี แนวโน้มไปพัวพันกับการจัดการกำไรที่มากขึ้น และในทางตรงกันข้าม ถ้าบริษัทมีการเปิดเผย ข้อมูลมากขึ้นแนวโน้มในการพัวพันกับการจัดการกำไรของบริษัทก็ลดลง ซึ่งการเปิดเผยข้อมูล ของบริษัทประกอบไปด้วยกันทั้งหมด 3 ส่วน คือ การเปิดเผยประจำปี การเปิดเผยรายไตรมาส และการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลหรือกิจการที่เกี่ยวข้องกัน (Investor Relations Disclosure) โดยสมมติฐานงานวิจัยฉบับนี้กล่าวว่าการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทจะมีความสัมพันธ์ในทิศทาง ตรงกันข้ามกับการจัดการกำไร และจากการศึกษาพบว่าการจัดการอย่างไรให้สามารถยืดหยุ่นได้ ภายใต้ความต้องการที่จะเปิดเผยข้อมูลให้น้อยลงในปัจจุบันเพื่อที่จะจัดทำรายงานกำไรจาก

ดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร ซึ่งประเด็นที่สำคัญจะเป็นการตีความของรายการและการโอนถ่ายข้อมูล โดยผ่านรายงานกำไรทางบัญชี สรุปว่าผลการศึกษาพบว่าบริษัทที่มีการเปิดเผยข้อมูลที่มี ความสัมพันธ์กับการจัดการกำไรลดลง ซึ่งตรงกับวัตถุประสงค์ของตลาดหลักทรัพย์ที่ได้มีการ สนับสนุนให้มีการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทมากยิ่งขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องภายในประเทศ

ปัญญา สัมฤทธิ์ประดิษฐ์ (2545) ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสามารถของกำไร ทางบัญชีและมูลค่าตามบัญชีในการใช้อธิบายราคาหลักทรัพย์หุ้นสามัญในตลาดหลักทรัพย์แห่ง ประเทศไทย โดยศึกษาข้อมูลงบการเงินและราคาหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาด หลักทรัพย์แห่งประเทศไทยปี พ.ศ. 2527 – พ.ศ. 2542 ทุกกลุ่มอุตสาหกรรม ยกเว้น ธนาคาร ธุรกิจ เงินทุนและหลักทรัพย์ และธุรกิจประกันภัยและประกันชีวิต วิธีการศึกษาใช้วิธีวิเคราะห์ สหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์ความถดถอยแบบภาคตัดขวาง โดยประยุกต์ตัวแบบของ Feltham-Ohlson (1995) ทั้งแบบรวม แบบแยกรายปี แบบแยกรายไตรมาส และแยกตามกลุ่มอุตสาหกรรม ต่อจากนั้นใช้ปัจจัยเป็นเกณฑ์แยกกลุ่มตัวอย่างเพื่อวิเคราะห์ความถดถอย

ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถของกำไรทางบัญชีและมูลค่าตามบัญชีร่วมกันในการใช้อธิบายราคาหลักทรัพย์ลดลงตามระยะเวลา ไม่เพิ่มขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงมาตรฐานการบัญชี และ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรม ความสามารถส่วนเพิ่มของข้อมูลทางบัญชีทั้งสองไม่เปลี่ยนแปลงในการทดสอบทั้ง 3 เรื่องที่กล่าวข้างต้น โดยกำไรทางบัญชีสามารถ อธิบายราคาหลักทรัพย์ไม่มากกว่ามูลค่าตามบัญชี ผลการศึกษาปัจจัยพบว่ารายการที่ไม่เกิดขึ้น เป็นประจำ ขาดทุนจากการดำเนินงานหลัก ขนาดของกิจการ รายการตราสารหนี้ใหม่ ผลต่าง จากอัตราแลกเปลี่ยน เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบทำให้มูลค่าตามบัญชีสามารถอธิบายราคาหลักทรัพย์ ไม่มากกว่ากำไรทางบัญชีกำไรที่มีอัตราการเติบโตและระดับกำไรที่มีเสถียรภาพเป็นปัจจัยที่มี ผลกระทบทำให้กำไรทางบัญชีสามารถอธิบายราคาหลักทรัพย์ได้มากกว่ามูลค่าตามบัญชี ขณะที่ การยึดหลักจับคู่ค่าใช้จ่ายกับรายได้เป็นปัจจัยที่ทำให้มูลค่าตามบัญชีสามารถอธิบายราคาหลักทรัพย์ ได้มากกว่ากำไรทางบัญชี ตรงข้ามกับสมมติฐานส่วนการลงทุนในสินทรัพย์ไม่มีตัวตนที่ไม่ สามารถบันทึกบัญชีไม่ใช่ปัจจัยที่ทำให้มูลค่าตามบัญชีสามารถอธิบายราคาหลักทรัพย์ได้มากกว่า กำไรทางบัญชีผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ ปรากฏว่าปัจจัยทั้งหมดสามารถอธิบาย ความสามารถส่วนเพิ่มของกำไรทางบัญชีได้มากกว่าความสามารถส่วนเพิ่มของมูลค่าตามบัญชี

มัลลิกา เลหาศิลป์สมจิตร (2547) ศึกษาการเปรียบเทียบการจัดการกำไรผ่านรายการ พึงรับพึงจ่ายก่อนการจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบและหลังการจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ กรณีศึกษา: ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาด

หลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ข้อมูลที่ใช้ทดสอบใช้ทุกหมวดอุตสาหกรรม ยกเว้นบริษัทที่อยู่ในกลุ่ม
เงินทุนหลักทรัพย์ กลุ่มธนาคาร กลุ่มประกันภัยและประกันชีวิต โดยแบ่งข้อมูลเป็น 2 ส่วน คือก่อน
จัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบใช้ข้อมูลปี พ.ศ. 2538 – พ.ศ. 2541 และหลังการจัดตั้งคณะกรรมการ
ตรวจสอบใช้ข้อมูลปี พ.ศ. 2542 – พ.ศ. 2545 ซึ่งใช้สมการวิเคราะห์ความถดถอยภาคตัดขวาง ตาม
ตัวแบบของ Jones (1991)

ผลงานวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยค่าสัมบูรณ์ของรายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดจากดุลยพินิจของ
ผู้บริหารหลังการจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบมีข้อน้อยกว่าก่อนการจัดตั้งคณะกรรมการ
ตรวจสอบอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จึงอาจสรุปได้ว่า การจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบไม่มี
ผลต่อการจัดการกำไรผ่านรายการพึงรับพึงจ่าย

กิตติมา อัครนุพงศ์ (2546) ศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนมาตรฐานการบัญชีไทยในปี
2542 ต่อความเกี่ยวข้องในการกำหนดมูลค่าหลักทรัพย์ของข้อมูลทางการเงิน เนื่องจากมาตรฐาน
การบัญชีใหม่ทำให้เกิดรายการบัญชีใหม่ในงบกำไรขาดทุน และมีการเปลี่ยนแปลงการวัดมูลค่า
ของรายการที่เป็นองค์ประกอบของสินทรัพย์ การเปลี่ยนมาตรฐานการบัญชีจะมีผลกระทบต่อความ
เกี่ยวข้องในการกำหนดมูลค่าหลักทรัพย์ของรายการทางการเงิน รายการทางการเงินดังกล่าว ได้แก่
กำไรสุทธิ กำไรและขาดทุนจากการปรับโครงสร้างหนี้ ขาดทุนจากการด้อยค่าที่ดิน อาคาร และ
อุปกรณ์ ขาดทุนจากการด้อยค่าเงินลงทุนในหลักทรัพย์ กำไรขาดทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นของหลักทรัพย์
เพื่อค่า สินทรัพย์รวม ที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์ เงินลงทุนในหลักทรัพย์ และสินทรัพย์อื่น การ
ตรวจสอบใช้สมการถดถอย

ผลการศึกษาพบว่า ความเกี่ยวข้องในการกำหนดมูลค่าหลักทรัพย์ของกำไรไม่
เปลี่ยนแปลงหลังการเปลี่ยนมาตรฐานการบัญชี ขาดทุนจากการด้อยค่าที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์
ขาดทุนจากการด้อยค่าเงินลงทุนในหลักทรัพย์และกำไรขาดทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นของหลักทรัพย์เพื่อค่า
มีความเกี่ยวข้องในการกำหนดมูลค่าหลักทรัพย์ ในขณะที่กำไรและขาดทุนจากการปรับโครงสร้าง
หนี้ไม่มีความเกี่ยวข้องในการกำหนดมูลค่าหลักทรัพย์ การรวมขาดทุนจากการด้อยค่าเงินลงทุน
ในหลักทรัพย์ในงบกำไรขาดทุนช่วยเพิ่มความเกี่ยวข้องในการกำหนดมูลค่าหลักทรัพย์ของกำไร
แต่กำไรจากการปรับโครงสร้างหนี้มีผลทำให้ความเกี่ยวข้องในการกำหนดมูลค่าหลักทรัพย์ของ
กำไรลดลง ส่วนขาดทุนจากการปรับโครงสร้างหนี้ ขาดทุนจากการด้อยค่าที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์
และกำไรขาดทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นของหลักทรัพย์เพื่อค่าไม่กระทบต่อความเกี่ยวข้องในการกำหนด
มูลค่าหลักทรัพย์ของกำไร ความเกี่ยวข้องในการกำหนดมูลค่าหลักทรัพย์ของสินทรัพย์รวมเพิ่มขึ้น
หลังจากการเปลี่ยนมาตรฐานการบัญชี เนื่องจากความเกี่ยวข้องในการกำหนดมูลค่าหลักทรัพย์ของ
ที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์เพิ่มขึ้นในขณะที่เงินลงทุนในหลักทรัพย์และสินทรัพย์อื่นไม่เปลี่ยนแปลง

ความเกี่ยวข้องในการกำหนดมูลค่าหลักทรัพย์ของที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์เพิ่มขึ้น เนื่องจากรายการค่าเผื่อการด้อยค่าที่เป็นรายการบัญชีใหม่มีความเกี่ยวข้องในการกำหนดมูลค่าหลักทรัพย์สำหรับการทดสอบเงินลงทุนในหลักทรัพย์พบว่า หลักทรัพย์เผื่อขายที่แสดงอยู่ในมูลค่ายุติธรรมหลังเปลี่ยนมาตรฐานการบัญชีเป็นข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับการกำหนดมูลค่าหลักทรัพย์ ในขณะที่หลักทรัพย์ในความต้องการของตลาดที่แสดงในราคาทุนหรือตลาดที่ต่ำกว่าก่อนเปลี่ยนมาตรฐานการบัญชีไม่มีความเกี่ยวข้องในการกำหนดมูลค่าหลักทรัพย์

สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง อาจจะสรุปได้ว่า กำไรทางบัญชียังเป็นตัวเลขที่สำคัญและนักลงทุนให้ความสนใจมาก เพราะสามารถให้เป็นตัวเลขในการพยากรณ์ค่าต่าง ๆ ได้ และยังมีความสามารถในการกำหนดราคาหลักทรัพย์ ได้ดี แต่ตัวเลขกำไรก็ยังคงแฝงไปด้วยการจัดการกำไรของฝ่ายบริหาร โดยกระทำผ่านรายการพึงรับพึงจ่าย แต่ก็ไม่ใช่ทั้งหมด เพราะรายการพึงรับพึงจ่ายจะมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ รายการพึงรับพึงจ่ายจากการดำเนินงานปกติ และ รายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหาร ถึงแม้จะมีการจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบขึ้นมาก็ยังลดการจัดการกำไรผ่านรายการพึงรับพึงจ่ายลงได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่มีผลของงานวิจัยที่เกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทและการจัดการกำไร โดยผลงานวิจัยพบว่าถ้ามีการเปิดเผยข้อมูลมากขึ้น การจัดการกำไรก็จะมีลดลงด้วย และยังส่งผลไปถึงตัวเลขกำไรที่จะมีคุณภาพมากขึ้น น่าเชื่อถือมากขึ้น ทำให้การใช้ตัวเลขกำไรหาการราคาหลักทรัพย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น หรือความสามารถในการอธิบายราคาหลักทรัพย์ของกำไรดีขึ้น เนื่องจากการปรับปรุงมาตรฐานการบัญชี และมีการนำแบบทการบัญชีมาใช้เป็นแนวทาง ช่วยลดทางเลือกทางการบัญชีให้ลดน้อยลง จึงทำให้งบการเงินมีคุณภาพมากขึ้น

ดังนั้น งานวิจัยฉบับนี้ต้องการที่จะศึกษาถึงคุณภาพของงบการเงิน จะมีผลต่อการจัดการกำไรผ่านรายการพึงรับพึงจ่าย จึงส่งผลมายังการศึกษาถึงความสัมพันธ์ของการจัดการกำไรที่มีต่อความสามารถในการกำหนดราคาหลักทรัพย์ด้วย จากความสัมพันธ์ดังกล่าวยังสามารถที่จะหาความสัมพันธ์ของคุณภาพของงบการเงินที่มีต่อความสามารถในการอธิบายราคาหลักทรัพย์ และเนื่องจากการศึกษาถึงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและงานวิจัยในอดีต จะสามารถกำหนดค่าคาดหวังของงานวิจัยได้ดังนี้ คือ

1. การจัดการกำไรจะลดลง เพราะคุณภาพของการเปิดเผยมีมากขึ้น
2. ความสามารถในการอธิบายราคาหลักทรัพย์มีการขึ้น เพราะการจัดการกำไรลดลง